

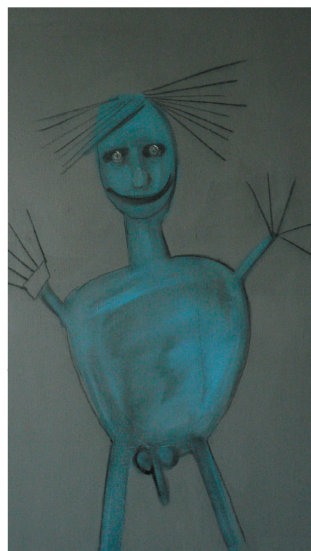
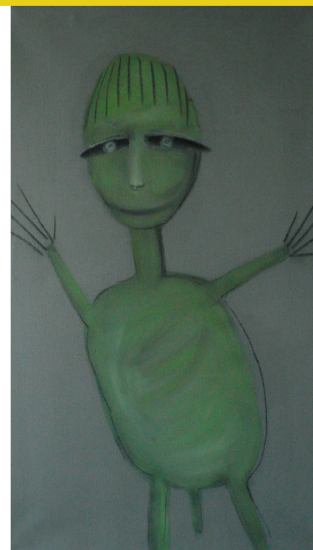
Mezinárodní trienále současného umění ITCA 2008

1 O výstavě

Letošní ITCA (Mezinárodní trienále současného umění) se skládá ze tří autonomních výstavních projektů, největším z nich je *Re-reading the Future*, který obsahuje 18 kurátorských projektů. Dalším je projekt *Mobility*, který je putovní a obsahuje projekty z Bulharska, Portugalska, Polska, Finska a České republiky. Třetí částí je pak projekt o **kinetickém** umění: *Pohyb jako poselství*, jehož kurátorem je Jiří Valoch.

Leitmotivem letošního ITCA je **Re-reading the Future**, tzv. opětovné čtení (reinterpretace) budoucnosti. Co je tímto pojmem myšleno vysvětluje Milan Knížák v úvodu ke svému kurátorskému projektu „V globálním pangejtu“:

„To, co se děje teď, je už minulostí. Ani náš lineární čas přítomnost nezná nebo lépe řečeno ji neumožňuje vnímat jako konstantu. V okamžiku uvědomění si přítomnosti je už tato přítomnost minulostí, jinak bychom o ní nemohli uvažovat. Asi existují jen dvě oblasti: minulost a budoucnost. Ale možná, že i to je příliš. Možná, že existuje jen naše mysl jako samostatný objekt. (Můžeme použít výraz „samostatný prostor“, poněvadž jak minulost, tak budoucnost existují především v našich myslích.) Mysl interpretuje minulost a představuje si budoucnost. Náš život (zdá se) se odehrává v pohybu mezi minulostí a budoucností, ale tento pohyb nemá žádný rozměr. Rozměr minulosti člověk ztrácí a budoucnost si není schopen uvědomit, poněvadž se mu pod rukama (mohu-li si dovolit použít tento obrat) mění v minulost. Čtením toho, co je právě teď, čteme minulost. Čtením budoucnosti sklouzáváme přes bod přítomnosti (a upozorňuji, že bod, jak víme ze školy, nemá hmotnost) také do minulosti. Znovu číst budoucnost znamená dávat tvar minulosti. Někteří lidé si představují, že lze přemýšlet o vzdálené budoucnosti, ale to je omyl, poněvadž ona vzdálená budoucnost je jen projevem naší myslí, tzn. něčím, co se právě děje. A na to tedy platí postup, který jsem uvedl výše. Tuto úvahu bychom mohli uzavřít tím, že budoucnost ani přítomnost neexistují a existuje jen minulost, ale dnes víme, že čas není lineární, a proto asi neexistuje ani mi-

Vladimír Pešek, Happy People, 2007
Projekt 10, Milan Knížák

nulost. Čas jako samostatná entita neexistuje a je jen průvodním jevem nějakého děje, možná lépe obecněji - pohybu. Možná, že tyto úvahy nemají větší váhu než vůně křídel motýla, který vám prolétne kolem hlavy. Možná, že jediné měřítko, které můžeme používat, je míra (lépe řečeno vůně) magie, kterou jevy a věci obsahují, i s tím rizikem, že je ryze subjektivní.“¹

„Rozhovory, které proběhly mezi kurátory a kritiky během příprav Mezinárodního trienále současného umění, se vztahovaly k několika novým jevům současnosti. Ve středu témat našich diskusí byly otázky stavu a významu výtvarného umění v soudobé kultuře. Povaha dnešního umění a jeho místo v životě společnosti se mění patrně výrazněji, než si laická i odborná veřejnost dokáže uvědomit. Trvajících globální populační exploze, konzumní povaha života, společnosti a rozmach digitální komunikace s sebou přináší zpochybnění představ o jedinečnosti tradičního typu kulturních hodnot.“²

¹ Milan Knížák, katalog ITCA ² Tomáš Vlček, katalog ITCA

2 Jednotlivé kurátorské projekty

K jednotlivým projektům hlavní části ITCA jsme pro vás vybrali citáty z katalogu, které charakterizují jednotlivé kurátorské projekty.

1. Elita Ansonė / Litva / Paradoxy času

Čas je složitý fenomén. Můžeme jej třídit na čas fyzický, biologický a subjektivně psychologický. „To, jak se cítí člověk v radikální změně paradigmatu pojmu času, ke které došlo v minulém století (Einsteinova teorie relativity), vyjadřují ve svých dílech tři naprosto odlišní umělci“. **Fraktální geometrie**, minimalistické kresby, hra s Velkým časem - Dominem. To jsou tři různé přístupy, kterými se umělci v tomto kurátorském projektu snaží zodpovědět otázky spojené s lidským vnímáním času. (Katalog ITCA, str. 27)

2. Daniele Balit / Itálie, Francie / Těžší než vzduch

Akustickým či audio uměním se zabývá projekt Daniela Balita: „Ještě předtím, než začne člověk používat hmat nebo zrak, vytváří si první kontakty s vnějším světem pomocí sluchu...Naše zkušenost se světem má své kořeny spojené se sluchem (jistě není náhodou, že právě sluch se ze všech smyslů vyvíjí jako první).“ Matčina děloha nám slouží jako „hudební komora“. „Od samého počátku nám tedy zvuk odhaluje svou povahu perceptivního jevu spojeného s tělesným prvkem, jakož i svou vazbu na hmotu a prostor, jimiž se šíří...Jestliže vizuální informace se k nám dostane bezprostředně, pak o zvuku totéž říci nelze: ten se totiž nutně nešíří přímo lineárně, přičemž jeho dráhu bývá obtížné předem určit, a o to méně je pak možné jeho přenos pojímat jako prosté šíření informace od zdroje k adresátovi...Zkuste si představit, že pozorujete, co se děje s mořskými vlnami, a uvědomíte si, že nelze oddělit vlnu od moře. Jedná se o pohyb těsně spjatý s hmotou...Filozof Jean-Luc Nancy tvrdí, že akustické těleso je „vždy zároveň tělesem, které rezonuje, a moje tělo posluchače tělem, v němž toto rezonuje, nebo lépe, které jím rezonuje.“ (38)

3. Pascal Beausse / Francie / Mýtina

Hlavním tématem tohoto kurátorského projektu je otázka, zda by umělec měl být součástí společnosti či ve své tvorbě stát mimo ni. Měli by umělci být nomády, či žít zakotvený život? Projekt sestává ze dvou částí: Cabana a Clearing.

Cabana je sérií videí, jejichž autory jsou mladí umělci, kteří vystavovali v roce 2001 v pařížském Palais de Tokyo. Ve videích je patrné, že umělec žije ve společnosti, je spjat s konkrétním místem a zkoumá jej.

Projekt Clearing (Mýtina) ukazuje umělce coby básníka, který je na okraji společnosti, nomádem, téměř anarchistou podle Duchampova výroku z roku 1957: „*Jak se zdá, umělec se chová jako mediální bytost, která si z labyrintu mimo čas a prostor hledá cestu na mýtinu.*“ (58)

Haroldo Higa, Souvenirs Cremosos, 2004
Projekt 4, Katarina Valdivia Bruch

4. Vladimír Beskid / Slovensko / Súčasný obraz - obraz súčasnosti?

„Ak je súčasný obraz pohyblivou plochou, kde sa premieta individuálny „ideogram“ umelca, nie je celé umenie tou pominuteľnou plochou, kam sa projektujú naše myšlienky, traumy, zážitky a sny. Ak sa príroda spoznáva cez svoj produkt - cez človeka, spoznáva sa človek prostredníctvom svojho produktu - cez umenie alebo čoraz viac cez počítač? Spoznáva sa potom umenie cez inštitúcie, kde sa prezentuje? Nie je možný iný alternatívny kanál sebaopoznania a sebaaprezentácie? Ak chodí hudba zomierať na rebríčky hitparád, nechodí umenie do galérie po to isté? Netrháme ho na kúsky, aby bolo lepšie konzumovateľné a stráviteľné? Neumrtvujeme ho vedome, ale pod odborným vedením? Domestikuje sa umenie samo vo vyhriatych klietkach múzeí? Je také

úžasné byť mumifi kovaný za života umelca? Disponuje súčasné umenie dostatočným silovým poľom, aby udržalo diváka vo svojom dosahu?“ Tyto otázky si klade Vladimír Beskid, slovenský kurátor pri výbere děl do své sekce ITCA. Vypovídá současná malba o současném světě? A jakým způsobem? (110)

Martin Šárovec, Klaun, 2007
Projekt 17, Tomáš Vlček

5. Katerina Bruch / Peru, Německo / Hybridní identity v městském prostředí

Projekt *Hybridní identity v městském prostředí* se zabývá tím, jak městské, ekonomické a společenské struktury ovlivňují práci současných umělců. „Soustřed'uje se přitom na hybridní identitu peruánské kultury. Smíšený původ Peruánců ještě stupňuje už i tak složitý společenský systém. Ten se však na druhé straně také obohacuje právě prostřednictvím hybridní identity, v rámci které domorodá, evropská, africká, asijská a severoamerická kultura vytváří systém nejasných identit, přičemž ani jedna z nich není stoprocentně dominantní. Pravděpodobně právě to charakterizuje peruánskou kulturu nejvíce: smíšená identita, ve které rozmanité kulturní aspekty vytváří síť kulturních asociací.“ (144)

6. Boris Danailov, Tzvetomira Tocheva / Bulharsko / Znovu číst budoucnost

Bulharský projekt se zaměřuje na mnohostrannou prezentaci ideje „projektu“ jakožto uměleckého díla a na jeho schopnost syntetizovat minulost a budoucnost jako konvertibilní proces.

„Jestliže má člověk nějaký projekt - nebo přesněji, jestliže přímo žije nějakým projektem - pak se vždycky ocitá již v budoucnosti. Pracuje na něčem, co (zatím) nemůže být předvedeno ostatním a co zůstává skryto a nesdílitelné. Projekt pak umožňuje člověku utéci z přítomnosti do virtuální budoucnosti,

čímž je způsoben dočasný zlom ve vztahu mezi sebou samým a kýmkoli jiným, jelikož druzí doposud nedospěli do této budoucnosti a teprve očekávají, až nastane. Avšak autor projektu již ví, jak budoucnost bude vypadat, protože jeho projekt není ničím jiným než popisem této budoucnosti.“ (155)

7. Natalie Hénon & Jean-François Rettig / Francie / Mezinárodní setkání Paříž / Berlín / Madrid

Nathalie Hénon a Jean-François Rettig jsou zakladateli projektu *Mezinárodní setkání Paříž/Berlín/Madrid*, jehož řízení a tvorbu programu mají na starosti. „Tato expozice představuje jednu z nejvýznamnějších událostí v oblasti nového filmu a současného umění v Evropě. Koná se každoročně v Paříži, Berlíně a Madridu, zejména v Centre Pompidou, v Jeu de Paume (Míčovně) a v Museo nacional de Reina Sofía. Tato akce je v evropském měřítku zcela jedinečnou platformou, během níž se setkávají umělci a odborníci, kteří se podílejí o své zkušenosti s širokou veřejností a zároveň vytvářejí nové projekty. Každoročně je při ní prezentováno na 250 děl původem z Francie, Německa, Španělska a přibližně z padesáti dalších zemí. Byla vytvořena uznávanými umělci a filmaři stejně jako mladými začínajícími tvůrci, kteří své výtvořiny uvádějí poprvé. Program zahrnuje filmové projekce, multimediální expozici a videoexpozici, koncerty a cyklus diskusních přednášek. Spíše než klasický „umělecký výstavní prostor“ představují mezinárodní setkání událost vyznačující se tolik ceněnou a nezbytnou příležitostí pro konfrontaci a výměnu úhlů pohledu a přitom umožňují pochopení základních prvků, jež tvoří naši současnou kulturu.“ (173)

8. Henry Meyric Hughes / Velká Británie / Pavel Büchler

Pavel Büchler o svém díle pro ITCA říká: „Jednou z věcí, které jsem plánoval, bylo spojit určitý počet výtvořů a návrhů ze 70. let, které byly skutečně realizovány, které mohly být realizovány a které nemohly být realizovány (bylo tam i několik imitací), abych mohl otestovat platnost původních návrhů. Dílo, které funguje, vyvolává diskuse - lidé na něj reagují a hovoří o něm. To jsem si zcela neuvědomoval, když jsem ty věci tvořil původně. Byl jsem opravdu zvědavý, jak by ta díla byla působila a jaký typ reakce by vyvolala. Kdyby byla vnímána pouze jako pozůstatek vzdálené minulosti a toho, co lidé tehdy dělali, pak by se to nezdařilo. Nicméně tu myšlenku jsem opustil částečně z technických důvodů a částečně též kvůli tomu, že

během své nedávné návštěvy v Národní galerii jsem si uvědomil, že jsem to já, kdo zcela nerozumí tomu, jak se věci a pojetí změnila, a že právě já musím reagovat na to, co tam dnes nacházím.“ (199)

9. Pilvi Kalhama / Finsko / Transgrese myšlení

„V kontextu hlavního tématu pražského trienále pokládám za zajímavé zkoumat, jak se v současném světě vytváří identita prostřednictvím nenormativního myšlení a představitivosti a jaké způsoby vyjádření se vytváří v rámci praxe současného umění. Zajímá mě „strategie komunikace a přežití“ současných identit v jejich soukromém každodenním životě a jak se tato identita projevuje na veřejnosti. Čím více je svět globalizovaný a čím více se soukromá sféra jednotlivce stává veřejnou záležitostí, tím důležitější jsou otázky, jak na to odpovědět a reagovat na osobní úrovni a jak prostřednictvím své existence vyjádřit vlastní myšlení. Umění je důležitou, i když okrajovou oblastí, ve které dochází k soustavnému studiu a interpretaci dobové zkušenosti. Proto projekt *Transgrese myšlení* bude prostřednictvím děl osmi umělců hledat možnosti zpochybňování kulturních norem a pravd týkajících se vytváření identity.“ (212)

10. Milan Knížák / Česká republika / V globálním pangejtu

„Na začátku 80. let se mi dostala do ruky jedna z prvních knih o punku „In the Gutter“, což v českém překladu znamená „v příkopu, v pangejtu, ve stoce“. Když jsem koncipoval tento text a hledal pro něj příhodný název, vzpomněl jsem si na tuto knihu. V ní byli punkeři představováni jako něco na kraji společnosti. Dnes agresivní hlavní proud vytlačuje na okraj vše, co se nedá instantně a efektně využít v galerijním průmyslu. *Agresivita tohoto, téměř anonymního proudu* zanechává za sebou velkou část toho, co vzniká v oblasti umění s pocitem méněcennosti a zbytečnosti, anebo naopak velké pýchy, která bývá následkem zranění. Tento hlavní proud má až imperiální sílu v tom, jak rychle dovede ovládat zatím nedobytá teritoria. Potřeba přepisu dějin umění je evidentní, ale zatím nenastává, poněvadž by se tím narušily mechanismy, kterými je ovládán nejen umělecký trh, ale i provoz muzeí umění, galerií a mysl umělců.

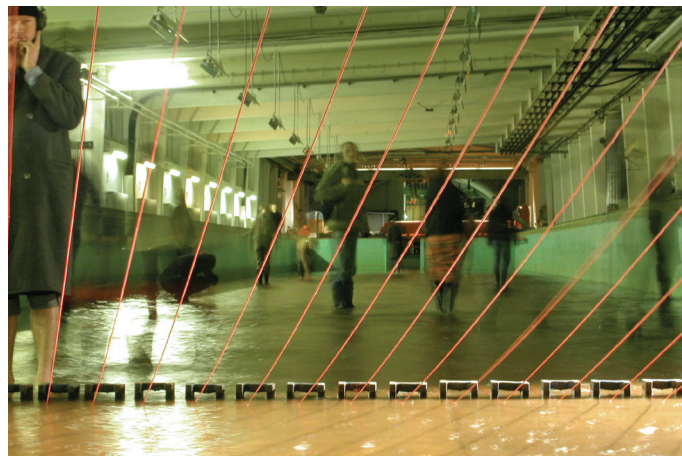
Můj projekt pro trienále vychází ze solidarity s oním příkopem někde na okraji hlavního proudu. Zařazuji do něj i díla neznámá, některá z nich mohou mít šanci být někdy do hlavního proudu integrována, ale i díla (nebo prostě jen objekty), která se tam

nedostanou nikdy, poněvadž nejsou považována za umělecká a pravděpodobně ani nebudou. Vedle toho se tam objeví i díla či osoby, které jsou mi prostě sympatické bez toho, abych posuzoval míru jejich „uměleckosti“. (241)

11. Olga Marcinkiewicz / Polsko / Umění budoucnosti

„Abych mohla udělat prognózu týkající se vývoje umění v budoucnosti, položila jsem si otázku, co je nejvlivnějším fenoménem posledního desetiletí, který má potenciál přinést nevýznamnější změny naší civilizaci a kultuře. Nepochybuji, že to je rychlý rozvoj komunikační technologie - internet.

I když internet používá 1,3 miliardy lidí, to znamená 20 % zemské populace na všech šesti kontinentech, jen málokterí z nás si uvědomují plný potenciál tohoto „nástroje“. Síla změnit naše vnímání reality, anebo jak říkají někteří vizionáři, posunout naši civilizaci k nové kosmické éře, je skrytá za myšlenkou OLIN - One Language Intelligent Network (Jednojazyčná inteligentní síť). Poskytuje přístup k nejrozmanitějšímu - a pro uživatele lehce dostupnému - zdroji informací; poskytuje platformu k neomezené komunikaci mezi lidmi na celém světě, která může vyústit do vytvoření skutečně globální civilizace. Poskytuje - v rozsahu předtím naprosto nepředstavitelném - prostor pro nejsvobodnější vyjádření jednotlivce, ze kterého vyplývají důsledky pro všechny oblasti života (umění, politiku, ekonomii). Je to tak silná bašta demokracie (zaručující svobodu projevu, svobodu spolčovat se, manifestovat apod.) a je už tak hluboce zakořeněna v našem každodenním životě, že si jen těžko umíme představit, že by některá demokratická vláda nebo politická síla mohla k ní být jenom omezit přístup. Následující čísla dokazují rozmach rychlého vývoje tohoto fenoménu:

Christina Kubisch, Oasis, 2000
Projekt 1, Daniele Balit

na některých místech vzrostlo používání internetu od roku 2000 o 900 %.

Internet silně ovlivnil umění rozličnými způsoby. Je tady několik přímých důsledků, které se vztahují k technickému aspektu tohoto „nástroje“: 1/ rozvoj internetového umění, které má už několik podžánrů jako například umění e-mailu, softwaru, generativní umění, umění prohlížeče, specificky webové umění, spamové umění, odkazové umění a další; 2/ rozvoj internetového trhu s uměním, včetně virtuálních galerií, prodeje vstupenek a podobně; 3/ rozvoj nového hodnocení umění, které je založené na známkování a názorech uživatelů internetu; 4/ jednoduchý přístup k informacím o umění, včetně digitalizovaných zdrojů (virtuální galerie, archivy a podobně); 5/ možnost získat zpětnou vazbu od diváků, najít spolupracovníky, případně realizovat virtuální umělecké projekty; 6/ nový marketingový

nástroj zaměřený na novou skupinu diváků - uživatele internetu; 7/ jednoduchá prezentace umění - včetně amatérských umělců; 8/ přístup k bezplatným grafickým programům a sítovým aplikacím, které silně podporují umělecké vyjádření ve stále širším rozsahu a zvyšují estetické standardy.“(281)

12. Yukihiko Masuda / Japonsko / Nenápadné obrazy světa

„Jsou místa, která si pamatuji náhodou. Dům, který jsem objevil při procházce městem, vnitřek pokoje, který jsem zahlédl z okna vlaku, slova, která slyším, když popíjím bourbon na barové židli, stíny v lesíku, do kterého jsem v dětství chodil s rodiči. Tato místa nejsou ničím zvláštní a mé vzpomínky na ně jsou bezvýznamné. Jsou čistě osobní a pravděpodobně pro nikoho dalšího nic neznamenají. Přesněji bych měl říct, že tato místa jsou nepodstatná dokonce i pro mne.

Navzdory tomu si je pořád pamatuji. Snažím se přijít na to, jaký je smysl těchto vzpomínek. I když jsou ty scenerie bezvýznamné, živě si pamatuji vůni, atmosféru i teplotu, kterou jsem cítil v tom čase na těch místech. Tato místa si člověk může spojovat s některými pocity - příjemnými, smutnými, s pocity osamění. Když se téměř vše ztrácí v zapomnění, proč jsou právě tyto nedůležité scény hluboce zakořeněny v mé mysli?

Neumím si to vysvětlit. Možná existují nějaké nepatrné spouštěče, které nastartují moji paměť. Například mě pokouše komár nebo najdu na cestě kamínek. Ve skutečnosti to však nevím. Když se pokouším o těchto místech hovořit, když se pokouším někomu tyto své vzpomínky zprostředkovat, nemá to pravděpodobně smysl.

...

Obrazy, které v současnosti zaplavují svět, jsou málo působivé. Slova a zvuky nemají žádnou sílu. Jen tak přeletí nad mojí hlavou. Ve jménu globalizace jsou obrazy chudší než kdykoliv jindy. Celý svět je nenápaditý a nudnější než kdykoliv předtím. Tento fakt si uvědomujeme a jsme jím znechuceni, ale nikdo z nás se nesnaží proti tomu nic udělat.

Co nám nakonec v takové budoucnosti zůstane? Možná jen ty bezvýznamné a zbytečné obrazy, střípky vzpomínek, které se vynořují z naší paměti. Když se je pokusím uchovat, možná to, co z nich zůstane, bude jen neexponovaný černý film. Je možné vytáhnout z něj obrazy pomocí digitálního procesu? To nejde. V této chvíli pravděpodobně stojíme na horizontu světa.“ (291)

Fanny Adler, Transhumance, 2005
Projekt 3, Pascal Beausse

Baldur Burwitz, Opičí disko, 2007
Projekt 18, Olivier Zybok

13. Hiroshi Minamishima / Japonsko / Objektivní rámce pro opětovné čtení budoucnosti

„Jak můžeme opětovně číst budoucnost? Název a téma výstavy Znovu číst budoucnost je pokusem svrhnout z Prahy globální systém, což představuje antitezi k homogennímu řádu, který ovládá svět.

Opětovné čtení rozmanitých aspektů Prahy má velký význam pro opětovné čtení světa, protože toto město bylo jedním z ideologických center socialistického tábora, zatímco rozvoje dosáhlo s použitím západního kapitalismu. Tato zkušenost opětovného čtení může být metaforickým vodítkem k osvobození světa z homogenního řádu a záchraně globální pravdy z nánosu, kterým je přikrytá.

Dějiny světa jsou opakováním konfliktů, jejichž cílem je ovládnutí druhých pomocí homogenní ideologie a eliminace odlišných řádů, aby byl svět zcela uniformní.

Umění není výjimkou. Mnohé výstavy, které vznikají podle modelu benátského bienále, počítají s malými modifikacemi, ale jejich základní kostra se vůbec nemění. Rozšířily se po celém světě, jako kdyby kolonizovaly hlavní města a velkoměsta, používají monolitickou představu, monolitický jazyk, monolitickou měnu a monolitickou paměť, a tak vytváří uniformní a homogenitu zachovávající strukturu.

Ve smyslu toho, co jsem napsal výše, můžeme okolnosti mezinárodních výstav pokládat za analogické k válečným mechanismům. V rámci Mezinárodního trienále současného umění 2008 bychom se měli

zavázat, že s velkým nadšením opětovně přečteme svět z objektivních a mnohostranných perspektiv, odhalíme globální pravdu, zakrytou jednoduším příkrovem a upozorníme na její podstatu a nuance, které se v ní skrývají.

Měli bychom se zasadit o návrat světa, ve kterém harmonicky existují vedle sebe různé vize, různé jazyky, různé měny a různé vzpomínky. Koncepte Mezinárodního trienále současného umění 2008, na jehož přípravě se podílejí mnozí kurátoři, by se měla stát protipólem současných mezinárodních výstav, kterým vládne jen hrstka kurátorů.“(307)

14. Carlos Cabral Nunes / Portugalsko / O.U.T. - The Underground

„První velký problém, s nímž se musí vypořádat komisař tohoto projektu pražského Mezinárodního trienále současného umění pramení přímo z jeho cíle. Na prvním přípravném setkání se dohodlo téma trienále jako „budoucí underground“, a měli jsme přitom na mysli klíčovou myšlenku Marcela Duchampa, která zní „velcí umělci zítřka existují už dnes v undergroundu“. K lepšímu vyjádření tohoto tématu byly stanoveny jasné cíle: poskytnout příležitost současnému umění, aby komunikovalo s širšími společenskými kruhy než s těmi, které se obvykle spojují s galeriemi a muzei, a také dosáhnout širší komunikace mezi uměním a společnostmi, čímž by tvůrčí myšlení proniklo do

současného života.

Od samého začátku bylo jasné, že ani malba (či ne-malba), ani klasické či vznikající formy, jež jsou důsledkem statické debaty, která se dosud spojovala s potřebou plastické dokonalosti uměleckého díla, nebudou pro tento projekt dostačující. Bylo zapotřebí znovu číst přítomnost a předefinovat horizonty, které máme k dispozici, abychom mohli vymýšlet a projektovat budoucnost. Nezamýšleli jsme však z toho, co je za námi, udělat prázdné plátno, ale spíš hledat úkoly spojující umění a naléhavé společenské potřeby. Jinými slovy hledat to, co zde po umělecké stránce existuje, aniž bychom si dělali starost s tím, zda se autoři soustředí na umělecký úspěch objektu, či nikoli.

Je důležité postavit se čelem ke statickým typologiím a upozornit na cesty počaté už dávno, daleko od mezinárodně uznávaných uměleckých kruhů.“ (323)

15. Lenka Sedláčková / Česká republika / Za hranice fotografie - příroda, vesmír, čas

„Umělecké projevy reflektující přírodní fenomény jsou v našem civilizovaném světě důležitou připomínkou naší celistvosti a prapůvodu lidstva. Upozorňují nás na to, z čeho člověk vzešel a co bylo původně jeho přirozeným prostředím, kterému se postupně odcizil. Práce zde představované jsou výrazem potřeby hlubšího kontaktu s přírodou, nového prožívání prostoru, který byl tak silný pro umělce romantismu na začátku 19. století. Jejich společným východiskem je fotografické médium, nicméně tuto oblast prezentovaní autoři svými osobitými pracemi přesahují nebo ji rozšiřují. V jejich díle se také

objevuje výrazný prvek procesualnosti nebo přímo téma času, i když u každého jde samozřejmě o odlišné pojetí. Všichni tři ale kladou důraz na proces samotné tvorby, na osobní prožitek spojený s vytvářením děl, vázaný na přírodní prostředí.

...

Už dávno jsme se my, tzv. civilizovaní lidé, stali obětí vlastního, námi vytvořeného světa, vzdáleného světu divoké přírody. Naše západní civilizace je postavená na materiálních hodnotách, na povyšování produktů člověka nad stvoření přírody, na touze po racionálním uchopení a vědeckém vysvětlení všech fenoménů. Dospěli jsme ke značnému odcizení se přírodě a zaujali jsme nezdravý postoj i sami k sobě. Nicméně v současné době, v době globální ekologické krize, můžeme ve společnosti stále více také pozorovat tendence jdoucí opačným směrem, ať už máme na mysli rozšiřující se zájem o ekologii, východní filozofie a náboženství, jógu, přírodní terapie, jungovskou analytickou psychologii apod. Lidé si stále více uvědomují, jak velký význam pro ně má zážitek v přírodě, mimo město, jakou relaxační úlevu a jaké posílení jim přináší. Jak píše **Marco Bischof**, kontakt s divokou přírodou je pro nás nesmírně důležitý, protože se skrze něj dostáváme ke kořenům našeho života, dotýkáme se duchovna a iracionální složky našeho bytí, naší přirozené spontánní divokosti, živosti a tvořivosti. Všichni zde prezentovaní autoři mají s podobnými zážitky bohaté zkušenosti a my se skrze jejich díla můžeme účastnit na tajemném dotýkání se vesmíru.“ (342)

16. Danna Taggar / Izrael / Dokonalá budoucnost

„Odkud přicházíme? Co jsme? Kam jdeme?“ (Paul Gauguin, 1897). „Za povšimnutí stojí pořadí obrácené perspektivy Gauguinových otázek: předmětem jeho stěžejního zájmu je možná budoucnost, teprve poté se zaměřuje na problémy přítomnosti a nakonec na otázky minulosti.

Výstava jako celek odráží časovou osu - různí umělci se snaží o předpovídání budoucnosti, někteří setrvávají u témat současnosti a jiní se dívají zpět ke starým zdrojům, pokud jde o jejich inspiraci a o hledání odpovědí. Ve všech dílech je zapojen pohyb, který je orientován zpět a dopředu v rámci kompozice, ať už se jedná o videosnímek, fotografii, obraz či instalaci. Určitým způsobem jsou díla zakořeněná v nostalgii, v pozůstatcích minulých představ a ve směřování k věcem, které teprve nastanou. Tato nostalgie, anebo toužení po domově/vlasti, je ztvárněna v každém individuálním umělcově díle, přičemž pokaždé se v něm odráží různé pozadí

Zaiga Putrana, Domino, 2007
Projekt 1, Elita Ansome

a různá rekonstrukce zbytků dávné minulosti - osobní, kulturní, mytické.

Zamyslíme-li se nad dějinami umění, uvědomíme si, že spíše častěji než méně často se pokoušela hrstka umělců, když se vyskytl pocit „pohodlí“ v uměleckých centrech dané doby, rozejít se zavedeným směrem a vydat se hledat autentičnost v místech hodně vzdálených od domova, obvykle i geograficky odloučených od míst, kde přebývali a která patřila k jejich kulturní tradici: Picasso našel inspiraci v iberských maskách, Dubuffet se odvolával na umění outsiderů, Klee věřil v dětské umění, Gauguina přitahovalo souostroví Tahiti, jehož místní jednoduchý životní styl se odrazil v jeho tvorbě; výše uvedení umělci volili cestu návratu k různým kulturám a zdrojům, aby vytvořili nová a inovativní obrazová díla.“ (356)

17. Tomáš Vlček / Česká republika / Někde mezi opětovným čtením a recyklací budoucnosti

Tento kurátorský projekt představuje několik českých i světových autorů, které spojuje to, že tvoří v situacích „doby postfordovského kapitalismu, v nichž přestává platit povaha životního určení daná úzkou specializací práce a jsou tedy součástí protikladu moderního a postmoderního umění. Umělci byli obvykle hodnoceni podle úspěšnosti svého vstupu do vládnoucích konvencí. Sondy sahající do míst minulosti, které byly zapomenuty proto, že stály stranou vládnoucích, ať už avantgardních, či akademických konvencí, patří k jádru tohoto kurátorského projektu.“

Od restaurátorských prací, přes Preissigovo dílo, fotografie, klasické i počítačově generované, k objektům spojenými s kresbou a obrazem po sociálně-archeologické sondy. To všechno naleznete v tomto oddíle trienále. (391)

18. Olivek Zybok / Německo / Estetika podobnosti

„Z hlediska všeobecné diferenciaci společnosti, která je v důsledku postupující globalizace stále výraznější, je odmítnutí komunikativních a hermetických aspektů uměleckého díla - v tradici moderního umění - důležitou baštou proti ztrátě osobitosti. Estetika **Theodora W. Adorna** trvala na odmítání komunikativního aspektu: „Komunikace uměleckých děl s tím, co leží mimo ně, se světem, před kterým se pro dobro nebo zlo věci pokoušejí uzavřít, se děje prostřednictvím ne-komunikace; avšak právě v tom se projevuje jejich narušenost.“ O této pasáži se často vedly diskuse: není odmítání

Erik Snedsbøl, Z cyklu Rajc, 2008
Projekt 9, Pilvi Kalhama

komunikace také jistou formou komunikace? Pro Adorna leží východisko z tohoto dilematu v odhalení narušené povahy díla, aby bylo - dokonce i když má tato ne-komunikace něco sdělit - demonstrováno vzdorování, jež trvá na ne-integraci díla, protože, jak Adorno pokračuje: „...nijaké umělecké dílo není možné popsat a vysvětlit v kategoriích komunikace.“

Neargumentuje tu filozof jasně na základě tradičního chápání toho, co tvoří umělecké dílo? Nemění se i koncept komunikace v době, kdy je stále důležitější proces-přibuznost uměleckého díla? Tyto otázky nemají v žádném případě zpochybňovat Adornovo tvrzení, protože to se zabývá neschopností umění být jakýmkoliv způsobem zprostředkováno. V této chvíli je však nesporné, že termín komunikace můžeme používat v různém smyslu slova. Na jedné straně jde o to, co má na mysli Adorno, jinými slovy o uchopení osobitosti, na druhé straně chápeme pod komunikací to, co nám sděluje umění, a to umění jako takové. Umělecké dílo může divákovi dávat na vědomí svůj silný vzdor vůči tomu, aby bylo pochopeno. Komunikace mezi uměním a divákem je pak charakterizována zjištěním, co nelze sdělit, a tak se ne-komunikace stává součástí obsahu uměleckého díla.“ (444)

3 Slovníček pojmů

Theodor W. Adorno / německý sociální filozof a kulturní teoretik, člen tzv. Frankfurtské školy (30. léta) jehož hlavním zájmem bylo to, jak umění, literatura a hudba mohou být klíčovými oblastmi sensuální nepřímé kritiky etablované kultury a způsobů myšlení.

Marco Bischof / studoval kulturní a lékařskou antropologii, komparativní religionistiku a psychologii. Je jedním z předních intelektuálů v oblasti hraničních oblastí vědy a holistické medicíny v německy mluvící kulturní oblasti.

fraktální geometrie / poměrně mladé odvětví matematiky, jehož kořeny sahají až do konce minulého století. Jeho oficiální vznik lze datovat do období před dvaceti lety (70. léta), kdy bylo založeno B. B. Mandelbrotem. Teorie pomocí které lze popsat jak geometrický vzhled našeho světa, tak i chování dynamických systémů. Je alternativou tradiční euklidovské geometrie.

hybridní / nemonokulturní, nehomogenní, smíšený. V posledních patnácti letech často zmiňovaný termín v oblasti kulturní teorie.

kinetické umění / kategorie umění 20. století zahrnující projevy implikující moment "pohybu", směřující k integraci s vědou a technikou, stírající hranice mezi jednotlivými uměleckými obory

re-reading / reinterpretace, opětovné čtení. Vychází z premisy, že vše je textem, který lze číst (i umění, společnost a kultura) a nějakým způsobem interpretovat.

transgrese / přesah, přesáhnutí, překročení hranice něčeho.

4 Vzdělávání

OTÁZKY A NÁMĚTY K ROZHOVORU S ŽÁKY A STUDENTY PŘI PROHLÍDCE VÝSTAVY

Co vás na přehlídce zaujalo a proč?

Je něco co vás naopak znepokojilo, nelíbilo se vám, pojmenujete proč tomu tak bylo?

Vnímáte díla samostatně nebo sledujete záměry kurátorů, jejich koncepce?

Potřebujete k prezentaci děl nějaké vysvětlení?

Zkuste popsat hlavní témata, kterými se současní umělci podle vás zabývají.

Můžete vypořádat nějaké hlavní rysy vystavených děl a projektů?

K čemu je podle vás dnes umění?

NÁMĚTY K ČINNOSTEM V GALERII

V ZÁPLAVĚ MOŽNOSTÍ

Motivace

Co by podle vás umění mělo splňovat? Jaké má poslání? K čemu nám je? Zapište si společně na papír vaše očekávání. Diskutujte nad definovanými kategoriemi.

Popis činnosti

Vyberte si dvě pro vás nejdůležitější kritéria, které má umění splňovat. Projděte si výstavu a vyhledejte příklady dvou děl, jež tato kritéria naplňují. Dílo si můžete vyfotografovat, zakreslit nebo jen zapsat jeho název a autora. Udělejte si společnou procházku po dílech a zkuste prezentovat svůj výběr vašim spolužákům. Diskutujte o tom, proč vás které dílo zaujalo.

Reflexe

Byl pro vás výběr děl jednoduchý či těžký, zdůvodněte proč. Shodli jste se na podobných dílech, nebo máte každý jiné priority? Můžete říct k jakému typu umění podle vás tihnete?

Má podle vás umění ještě jiné funkce nežli ty, které jste si dopředu pojmenovali?

NÁMĚTY K ČINNOSTEM VE ŠKOLE

POZVÁNKA NA TRIENÁLE...

Motivace

Po prohlídce výstavy se zkuste zamyslet nad smyslem přehlídek současného umění. Proč se takovéto prezentace organizují? Zamyslete se nad tím, proč by se na ITCA lidé měli přijít podívat. Napište si na papír pár nápadů - důvodů. Představte si, že byste byli osloveni pro propagaci ITCA...

Popis činnosti

Zvolte si médium skrze které byste ITCA propagovali (např. na plakátě, na internetu, v rozhlase, v tištěném médiu apod.), dle možností vybavení vaší školy (fotoaparát, diktafon, počítačová učebna...). Zvolte si hlavní cílovou skupinu na kterou byste se zaměřili.

Pracujte v týmech (skupinách). Své nápady a návrhy pak představte spolužákům.

Reflexe

Porovnejte jednotlivé přístupy. V čem se liší vaše návrhy od současné reklamní kampaně na ITCA?

5 Informace

Prezident ITCA /
Milan Knížák

Hlavní kurátor ITCA /
Tomáš Vlček

Vzdělávací programy a studijní materiály /
Irena Ellis a Barbora Škaloudová

Místo konání /
Národní galerie v Praze
Veletřní palác
Dukelských hrdinů 47, Praha - Holešovice

Termín konání /
3. 6. - 14. 9. 2008

Vstupné pro školní skupiny (bez programu) /
20 Kč / 1 osoba, pedagogický doprovod (2 osoby)
a děti do 6 let zdarma

Cena programu pro školy /
Délka: 90 / 120 min.
25 Kč / 1 žák při skupině více než 20 osob

Otevírací hodiny /
Denně mimo pondělí od 10:00 do 18:00 hod.

Doprava /
Tramvaje 12, 14, 15, 17 - zastávka Veletřní
Metro C - stanice Vltavská

Informace o doprovodných programech /
Lektorské oddělení
Sbírka moderního a současného umění
Tel. 224 301 003
Email: vzdelavani@ngprague.cz, www.ngprague.cz

Informace o otevírací době a vstupném /
Tel. 224 301 122

Guy Du Toit, Židličky, 2007
Project 10, Milan Knížák

Studijní materiály pro pedagogy k výstavám jsou ke stažení na webových stránkách Národní galerie v Praze www.ngprague.cz v sekci Doprovodné programy.

Hlavní partner NG v Praze